

Elżbieta Karolak

Akademia Muzyczna im. I. J. Paderewskiego w Poznaniu

Recenzja serii płyt pt. *Antologia Organów Archidiecezji Krakowskiej.* Z poszanowania dla tradycji

Wydawnictwo Muzyka Kościelna w Krakowie ma na swoim koncie wiele cennych projektów pożytecznych dla kultury i edukacji sakralnej. Wśród nich znajdziemy liczne pomoce liturgiczne dla organistów, z których największe uznanie zyskała trzytomowa praca *Śpiewnik wawelski*, a ostatnio zbiór śpiewów ku czci św. Jana Pawła II. W 2009 roku dołączyła do nich *Antologia Organów Archidiecezji Krakowskiej*. Dotychczas wydano pięć płyt, z których wyłania się ciekawy współczesny krajobraz muzyki organowej, obejmujący zarówno instrumentarium, jak i grupę artystów-wykonawców. Większość wybranych do nagrań kościołów dopiero od niedawna cieszy się piszczałkowymi organami. Są to dwa instrumenty firmy Zych, jeden zbudowany przez firmę Mollin oraz dwa sprowadzone z Niemiec (Klais, Aichstetten) i zaadaptowane przez krakowskiego organmistrza Lecha Skoczylasa. Liczebność i poziom artystyczny środowiska krakowskiego z pewnością pozwolą na długą jeszcze kontynuację *Antologii...* – przy okazji powstaje pytanie, czy ta cenna idea przyczyni się do rewitalizacji i dokumentacji fonograficznej starszych cennych instrumentów Krakowa. Istotne walory koncepcji artystycznej projektu stanowią: bogata, zróżnicowana paleta repertuarowa oraz wysoki poziom wykonawczy. Zostały zaprezentowane ciekawe dzieła kompozytorów trzech epok (baroku, romantyzmu i szeroko pojętej współczesności) oraz improwizacje organowe. Jedna z płyt w swobodny sposób nawiązuje do średnio-wiecznej praktyki *alternatim* – naprzemiennym wykonaniem pieśni kościelnych i ich improwizacyjnych opracowań.

Całość otwiera CD 1 w wykonaniu związanego z Krakowem nestora polskich organistów, Józefa Serafina. Na wykonanym przez firmę Zych w 2009 roku dla kościoła w Rzeszotarach dwumanuałowym instrumencie* artysta stworzył muzyczny szkic historyczny, stanowiący niezwykle trafną ilustrację znakomitego tekstu pióra Wiesława Delimata – również o charakterze przekrojowym – wprowadzającego w historię twórczości i budownictwa organowego. Szczególną wizy-

tówkę tego nagrania – utrzymanego w formie eleganckiej, oszczędnej w wyrazie i przez to dobitnej wypowiedzi – stanowią miniatury Jehana Alaina i *Et expecto* Władysława Szymańskiego.

Nielatwe zadanie postawił sobie w CD 2 Cyprian Jagiełło, decydując się na wykonanie *Preludium* i *Fugi* g-moll Marcela Dupré na dwumanuałowym mechanicznym instrumencie firmy Zych należącym do kościoła w Bolechowicach*, jednak wybrnął z niego bardzo dobrze dzięki płynnej narracji i nie-nagannemu *legato*, które złagodziły niemożliwość osiągnięcia płynności dynamicznej na wybranym instrumencie. Dalszy ciąg „edukacyjnego continuum” stanowi świetny tekst napisany do CD 2 przez Pawła Szywalskiego. Bardzo przekonali mnie także wykonania: *Fugi Bolero* Mariana Sawy (sugestywnym stopniowaniem napięcia) i *Finatu* Louisa Vierne’a (celnym zespoleniem tempa i artykulacji).

Improwizacje Henryka Jana Batora nie mogą słuchacza pozostawić obojętnym na bogactwo świata wyobrażeń muzycznych, w który artysta przenosi słuchacza, wysyłając w niebyt prawo grawitacji. Spośród ośmiu różnych form utrwalonych na CD 3 trudno którąś wyróżnić; jednak jeśli z obowiązku recenzyjnego, to wybrałabym impresję *Kiedy ranne*, *Preludium* i *Fugę Boże w dobroci* i fantazję *Z dawna Polski...* Trzymanuałowy instrument bazyliki w Wadowicach okazał się bardzo uległym narzędziem wypowiedzi artystycznej Henryka Jana Batora. Wątek literacko-edukacyjny poprowadził swoim tekstem Krzysztof Michałek, kontynuując dobre tradycje poprzedników.

Słuchając nagrania Witolda Zalewskiego na CD 4 zarejestrowanego na organach kościoła św. Stanisława BM, trudno oprzeć się wrażeniu, że artysta jest specjalistą od wydobywania piękna z utworów wymagających od wykonawcy szczególnego wyczucia czasu. Zarówno bowiem w *Suicie Kolęd* Feliksa Rączkowskiego, jak w *Improwizacji* na temat *Kto się w opiekę* Mieczysława Surzyńskiego niezmiernie łatwo przeoczyć owe ułamki sekund, które nadają wykonaniu rangę kreacji artystycznej. Witold Zalewski operuje zarówno czasem, jak i barwą ze szczególnym znanstwem. Trudno nie wspomnieć także o wykonaniu *Toccaty* i *Fugi* Mariana Sawy (zwięzła wypowiedź w celnie dobranym tempie).

Cenne spostrzeżenia dotyczące zasadności i potrzeby obecności sztuki w posłudze Kościoła sformułował w tekście towarzyszącym płycie ks. Robert Tyrała.

Praktyka *alternatim* należy do najstarszych form wypowiedzi muzycznej, które zapoczątkowały intensywny rozwój kunsztu kompozytorskiego w muzyce liturgicznej. Naprzemienne wykonywanie *Magnificatów* i sekwencji odeszło stopniowo w zapomnienie – z jak wielką szkodą dla kultury muzycznej, można przekonać się słuchając nagrania na CD 5 pieśni liturgicznych w wykonaniu znakomitego kwartetu wokalnego na przemian z osnutymi na nich improwizacjami. Należy

przy tym podkreślić łagodną stopliwość brzmienia zespołu, kulturę prowadzenia głosów i harmonijną współpracę Krzysztofa Michałka z zespołem w ukazaniu piękna polskich „śpiewów nabożnych”. Improwizacje organowe stanowią jakby oczywistą kontynuację klimatu stworzonego przez zespół, jednocześnie ich kunszt pozwala uznać je za samodzielne utwory. Komentarz ks. Wojciecha Kałamarza przywołuje bardzo ważne i potrzebne w dzisiejszym życiu Kościoła stanowisko kard. Josepha Ratzingera dotyczące kluczowej roli muzyki i organów jako „instrumentu teologicznego”.

Pozostaje tylko zapytać, dlaczego na nagraniu nie znalazło się więcej materiału niż na nieco ponad 42 minuty...

W tekście do CD 1 padła deklaracja, że *Antologia...* ma charakter otwarty – wypada życzyć zarówno pomysłodawcom, jak wykonawcom jeszcze wielu jej części. Z pewnością pozwoli to ugruntować przekonanie, że tradycja kulturowa środowiska budowana współcześnie ma nie mniejsze znaczenie niż ta nieco już pokryta patyną czasu i że obie stanowią jedną wartość. Jest bowiem tylko kwestią czasu, kiedy instrumenty i nagrania dokumentowane w omawianej *Antologii...* nabiorą znaczenia „historycznych”.

*CD 1. *Organy w kościele św. Jana Chrzciciela w Rzeszotarach* – gra Józef Serafin, Zakłady Organowe Zych Wołomin 2009, 23 głosy, II manualy, traktura gry i registrów mechaniczna.

Louis Marchand – *Dialogue*

Dietrich Buxtehude – *Passacaglia in d BuxWV 161*

Johann Sebastian Bach – *Von deinem Thron tret' ich BWV 668*

Franz Liszt – *Ave Maria (Arcadelt)*

Jehan Alain – *Lamento, Postlude pour l'Office de Complies*

Władysław Szumański – *Et expecto resurrectionem mortuorum*

Johann Sebastian Bach – *Fantasia in G BWV 571*

CD 2. *Organy w kościele świętych Piotra i Pawła w Bolechowicach* – gra Cyprian Jagiełło, Zakłady Organowe Zych Wołomin 2010, 26 głosów, II manualy, traktura gry i registrów mechaniczna

Dietrich Buxtehude – *Tocatta in F*

Johann Sebastian Bach – *Allein Gott in der Höh' sei Ehr' BWV 715, 662, 664*

Johann Sebastian Bach – *Concerto a-moll BWV 593*

Marian Sawa – *Fuga Bolero*

Karol Szymanowski/Alistair Wightman – *Etiuda b-moll*

Marcel Dupré – *Prélude et fugue en sol mineur*

Louis Vierne – *Final*

- CD 3. *Organy w Bazylice Ofiarowania Najświętszej Maryi Panny w Wadowicach* – Henryk Jan Botor, improwizacje, Organmistrzostwo Zdzisław Mollin Odry 2011, 27 głosów, II manualy, traktura gry mechaniczna, rejestrów elektryczna.

Impresja *Kiedy ranne wstają zorze*

Preludium i fuga na temat *Boże w dobroci*

Largo

Preludium chorałowe *Zbliżam się w pokorze*

Fantazja *Brzmi cichej godziny*

Wariacje *Pan kiedyś stanął nad brzegiem*

Fantazja *Z dawna Polski Tyś Królową*

Impresja *Veni creator – Niech zstąpi Duch Twój i odnowi oblicze ziemi, Tej ziemi*

- CD 4. *Organy Międzyuczelnianego Instytutu Muzyki Kościelnej w kościele św. Stanisława BM w Krakowie* – gra Witold Zalewski, Orgelbau Klais – Bonn 1966, przebudowa Lech Kraków 2011, 57 głosów, IV manualy, traktura gry mechaniczna, rejestrów elektryczna.

Marian Sawa – *Toccata i fuga*

Feliks Rączkowski - *Suita kolęd*

Juliusz Łuciuk – *Tripticum Paschale*

Mieczysław Surzyński – Improwizacje na temat polskiej pieśni *Kto się w opiekę*

Bronisław Kazimierz Przybylski – *Rota Passacaglia* na temat Feliksa Nowowiejskiego

- CD 5. *Organy w kościele św. Barbary w Libiążu, Rok kościelny w pieśni*, Hans Karl-Aichstetten/Allgäu, przebudowa Lech Skoczylas 2012, 44 głosy, III manualy, traktura gry i rejestrów elektryczna.

Krzysztof Michałek – improwizacje organowe,

Kwartet Wokalny: Joanna Radziszewska (sopran), Łukasz Dulewicz (alt), Wiesław

Delimat (tenor), Krzysztof Michałek (bas)

Improwizacje na temat pieśni kościelnych: *Niebiosa, roś...; Z narodzenia Pana;*

Bądź mi litościw; Stała Matka Bolesciwa; Regina coeli; Bądź pochwalon na wieki;

Jezu, Jezu do mnie przyjdź; Jezu, miłości Twej; Każda żyjąca dusza; Barbaro święta;

Jezu, ufam Tobie.

Nagranie: Ars Sonora – Jakub Garbacz, 2008–2011.